

УДК 37.018

КОРОЛЬ Валентина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: val-korol@mail.ru

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ У МИНУЛОМУ СТОЛІТТІ

Стаття присвячена аналізу розвитку вищої освіти в США у минулому столітті. Наголошується на тому, що на її розвиток впливали певні події. Також відмічається, що система приватних вищих навчальних закладів виникла раніше за державну, а вся система вищої освіти децентралізована. Кожний штат має свої штатні коледжі, університети що фінансуються з різних джерел, значну частину яких становлять пожертвування приватних осіб, випускників, штатів-спонсорів. Протягом минулого століття чисельність студентів значно коливалася, але спостерігалася тенденція до збільшення їх кількості. З урахуванням зростання кількості студентів вищі навчальні заклади змушені були коректувати свої плани, враховуючи економічні, технічні зміни в країні, а також зміни в політичній обстановці, що зумовило перегляд програм підготовки. Україні варто вивчати досвід зарубіжних країн для того, щоб використати його в себе, пристосувавши до потреб своєї країни.

Ключові слова: США; вища школа; приватний навчальний заклад; державна система; децентралізована система; приватна особистість; випускник; коректувати плани.

Освіта в Сполучених Штатах Америки являє собою складну для висвітлення тему, оскільки один навчальний заклад може користатися ресурсами декількох різних інститутів, що знаходяться в державній і приватній власності. Так, наприклад, трапляється, що той чи той учень відвідує приватну середню школу, навчальний план якої повинен відповідати стандартам, установленим штатом, причому деякі з її курсів точних і природничих наук можуть фінансуватися з федеральних фондів, а спортивні команди мають можливість грати на місцевих полях, що знаходяться в громадській власності. Однак, незважаючи на цю складність, американська система освіти піддається загальному опису.

Децентралізований характер американської системи освіти [1] найбільш яскраво проявляється на рівні вищої освіти. Це в основному пояснюється тим, що в США приватна вища освіта з'явилася раніше державної. Рання автономія першої повела вищі навчальні заклади убік від загальної тенденції розвитку шкільної системи, що фінансується. Державою, і створила прецедент для їхньої відносно незалежності.

Американська вища освіта має справу з науковими знаннями, що виходять за рамки середньої школи, й майже завжди припускає, що студенти вже мають за плечима 12-літній курс навчання [2–3].

У минулому столітті в США нараховувалось близько 35 487 офіційно зареєстрованих коледжів і університетів. Вимоги до вступу в них і пропонувані ними програми були настільки різноманітні, що іноземцям часом важко розібратися в американських коледжах і університетах, настільки вони не схожі на вищі навчальні заклади інших країн.

На початку післявоєнного періоду в Сполучених Штатах Америки вже існувала добре розвинена система вищої освіти. Близько півтора мільйони студентів одержували освіту в 1700 коледжах, розташованих по всій країні. Це була система зі своєю власною історією. До неї входили університети, що під одним дахом поєднують коледжі англійського типу з базовим циклом навчання і факультети німецького типу факультетів для одержання учених ступенів і здійснення наукових досліджень [4, с. 15–50]. Ця система поклала кінець класичній освіті, оскільки в навчальні плани в 1860-і роки були включені практичні заняття, такі як сільське господарство й інженерна справа, а в перші роки десятиліття минулого століття також курси з підприємницької діяльності, охорони здоров'я та багатьох інших

галузей. У 1890-і роки в цю систему було введено бальну оцінку навчальних курсів і годин як засіб взаємозаліків і заохочення переходу студентів з одних коледжів у інші, а також асоціації з акредитації, що створювали самі навчальні заклади для забезпечення якості освіти. І вже в перші десятиліття минулого століття навчальні заклади цієї системи стали успішно конкурувати з кращими старими європейськими університетами [4, с. 51–113, 191–235].

Слід зазначити, що аналогічно старим навчальнимкладам, нові американські університети, навіть у 1945 році були ще елітними, де навчалися представники білого населення чоловічої статі та які стояли дещо осторонь від суспільства [5]. Якими б обмеженими й однобокими вони не були, саме ці навчальні заклади дали країні таких людей, як президенти Томас Джефферсон, Джон Куїнсі Адамс, Теодор і Франклін Д. Рузвельт, поет Волт Вірмен, письменник Джейн Адамс, перший теоретик у галузі освіти Джон Дьюї, суспільна співачка Джейн Адамс і священник Мартін Лютер Кінг. лідер руху за цивільні права американців негрівського походження.

Розширюючи можливості в області освіти й роблячи їх більш доступними, відкритими й справедливими, Америка перебудувала й значно розширила сферу вищої школи за 50 років після другої світової війни майже в десять раз [6].

Уряд і представники промислових кіл стали розглядати вищу освіту як свого роду капіталовкладення в кваліфіковану робочу силу, що може підняти країну на новий рівень економічного добробуту й національної безпеки. Громадяни стали розглядати вищу освіту як невід'ємне капіталовкладення в їхню власну майбутню долю, як засіб підвищення їхнього соціального статусу й реалізації власних цілей. У результаті всього цього з'явилася нова система освіти, що за 50 років збільшилася з 1,5 до 15 млн. студентів і стала першим прикладом «масової» вищої освіти в усьому світі. У цій ситуації необхідно було знайти зовсім нові методи керування коледжами, фінансування університетських містечок і студентів та забезпечення якості освіти й відповідальності, що відповідали б масштабам цього величезного росту.

Три події, що відбулися наприкінці Другої світової війни, послужили основою для такого росту. У 1944 році американський (федеральний) уряд прийняв так званий солдатський білл про права в якому уряд брав на себе зобов'язання оплатити після демобілізації військових їхнє навчання в коледжах чи професійних училищах. Мільйони ветеранів, що повернулися з війни, вибрали вищу освіту, хоча небагато з них пішли на це, не з'явився цей білл. Вони наводнювали коледжі аж до 50-х років.

Наступна знаменна подія в розвитку освіти відбулася у 1947 році. Відзначаючи вражаючі досягнення в навчанні ветеранів, що вже одержували вищу освіту, комісія, сформована президентом, висунула Президенту Гаррі С. Трумену вражаючу рекомендацію, в якій говорилось, що не одна десята, а одна третя частина молоді повинна відвідувати коледжі, й що в інтересах країни, як з економічної, так і з соціальної точки зору, було б надати їй необхідні можливості. Тому відразу після війни вже твердо позначилися експериментальні концептуальні основи для розширення сфери освіти.

Третім важливим моментом стала опублікована в 1945 році широко відома доповідь Венівера Буша, голови управління наукових досліджень і розробок США. Керуючись військовими міркуваннями, Буш, фізик і декан Массачусетського технологічного інституту (МІТ), мобілізував роботи в галузі радарів, пеніциліну й цілого ряду нових систем озброєнь, у тому числі й атомної бомби. Визнаючи, що багато цих успіхів стали результатом фундаментальних досліджень, Буш створив своє бачення науки як «нескінченних рубежів» для країни, фінансові вкладення яких принесуть величезні дивіденди для національної безпеки й соціального розвитку.

На базі військових розробок виросло ціле покоління великих учених, які присвятили себе дослідженням у галузі національної безпеки, це були в основному чоловіки хоча зустрічалися серед них і жінки, які поділяли свій час між службою в урядових закладах,

роботою в національних лабораторіях³ і викладанням у університетах. У 1950 році американський Конгрес заснував Національний науковий фонд, метою якого був розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у державних інтересах й освіті вчених. Через страхи, нав'язані холодною війною, наукові дослідження, що фінансувалися американським урядом і проводилися в університетах, перетворилися на величезне поле діяльності: до 1950 року федеральні асигнування, пов'язані з науковими дослідженнями, перевищували 1 млрд. доларів. У наступні роки федеральні й приватні витрати на наукові дослідження, що проводилися на контрактній основі в університетах, досягли до 1996 року 21 млрд. доларів, що без сумніву давало величезну користь Сполученим Штатам, а також сприяло розвитку самої науки в університетах (приблизно 100 вищих навчальних закладів концентрували 95% цих федеральних витрат [7, с. 141–148]. Як цього вимагав Венівар Буш, контракти ретельно аналізувалися і розподілялися на конкурсній основі.

Подальший розвиток і ріст системи вищої освіти відбувся в 60-і роки. Безпосередньою причиною цього стала поява на порогах коледжів покоління «вибуху народжуваності» – великої кількості 18–22-літніх молодих людей, що народилися одразу після Другої світової війни. Багато з цих молодих людей були дітьми стипендіатів, що набували освіту відповідно до солдатського біллію про права, виявили виняткове прагнення до освіти. У результаті цього в період з 1960 по 1970 рік кількість студентів збільшилася з 3,6 до 8 мільйонів осіб, а загальні витрати на освіту зросли з 5,8 до 21,5 млрд. доларів. Щоб прийняти таку величезну кількість бажаючих, університети й коледжі з чотирирічним терміном навчання розширилися завдяки федеральним кредитам на будівництво й капіталовкладенням штатів-спонсорів [7, с. 162].

Але найприкметнішою рисою цього десятиліття стала поява нового типу навчального закладу – загальноосвітнього підготовчого коледжу. Підготовчі коледжі, що пропонували студентам, які планують перейти з дворічної освіти в чотирирічні навчальні заклади для одержання ступеня бакалавра, з'явилися вже на початку століття.

В 60-х роках виник і новий образ інститутів. Передбачалося, що вони мають бути тісно пов'язані з громадськістю на місцях, а також забезпечувати вільний вступ на навчання і високий статус професійно-технічної освіти. Незабаром майже всі штати виявили бажання мати власні загальнодоступні коледжі. Протягом десятиліття нові підготовчі коледжі відкривалися з періодичністю один у тиждень, а всього за десять років їх з'явилося 500. Кількість учнів зросла з 453 тис. до 2,2 млн. осіб.

Не менш важливим був і той факт, що спочатку дві третини студентів проходили програми, які передбачали перехід на програму чотирирічного навчання. До 70-х років минулого століття 60% усіх студентів підготовчих коледжів навчалися за скороченими програмами навчання, готуючись, серед інших професій, стати техніками, працівниками охорони здоров'я, правоохоронних органів. Якщо в певному місці виникала потреба у кваліфікованих робітниках для нового заводу, то загальну освіту для дорослих, дипломованих працівників дошкільних закладів, забезпечення викладачами курсів англійської мови для нових іммігрантів надавав саме місцевий підготовчий коледж.

Через величезне збільшення існуючих інститутів і новостворених виникла потреба в нових механізмах планування, керування і фінансування на державному рівні. В результаті цього у 60-і роки багато штатів створили комісії для керування й координації структур освіти, що розвивалися, та контролю за ростом державних вищих навчальних установ. Широко відомою моделлю, що вплинула на такі процеси в масштабах усієї країни, став

³ Як, наприклад, *Грейс Мюррей Хоппер* – геніальна жінка-програміст, власниця багатьох нагород, член Британського товариства комп'ютерних наук, адмірал ВМС США. Під її керівництвом Об'єднаним комітетом виробників та користувачів ЕОМ здійснювалася розробка мови програмування COBOL, зорієнтованої на розробку ефективно керованих великих і дуже великих проектів обробки даних (з багатьма мільйонами рядків вихідного тексту), які можуть являти собою структуру практично необмеженої складності. З мови COBOL «вийшли» багато систем управління базами даних, електронна пошта тощо; на цій мові у світі створено не менше 70% промислового програмного забезпечення.

Генеральний план, розроблений у 1960 році в Каліфорнії Кларком Керром (почесним президентом Каліфорнійського університету). Цим планом передбачалося 12% кращих випускників каліфорнійських середніх шкіл гарантований вступ до престижного Каліфорнійського університету, який на той час розрісся і побудував дев'ять університетських містечок по всьому штату, щоб прийняти велику кількість студентів.

Щоб забезпечити прийом усіх бажаючих, плата на навчання в державних коледжах мала зберігатися на найнижчому рівні. При цьому штат фінансував велику частину витрат, пов'язаних з чотирирічним навчанням в університетах. Скромні бюджети підготовчих коледжів фінансувалися на одну третину штатом, на одну третину за рахунок місцевих коштів, а ще одна третина надходила як плата за навчання самих студентів.

Аж до середини 40-х років роль Вашингтона в сфері вищої освіти обмежувалася головним чином збором даних. Багато хто вважав, що освіта на всіх рівнях – це, відповідно до Конституції, справа самих штатів, а федеральна підтримка може принести з собою небажане «вторгнення» і навіть контроль за їх діяльністю. Однак після Другої світової війни, коли на передній план вийшли інтереси національної безпеки, збільшилася і підтримка наукових досліджень, які проводилися в університетах. Наприкінці 50-х років, коли Радянський Союз запустив свій перший штучний «супутник» Землі, інтереси національної оборони стали основною причиною підтримки інженерів, учених, фахівців з іноземних мов і будівництва.

У 60-і й 70-і роки минулого століття усі прийшли до загальної думки, що необхідно скоротити цільові федеральні програми на користь федеральної допомоги студентам та підтримки американського принципу рівного доступу до освіти незалежно від походження. Основою тодішньої системи фінансової допомоги студентам стали Закон про вищу освіту 1965 року і доповнення до Закону про освіту 1972 року. Завдяки цим документам були легітимізовані безоплатні субсидії, надання можливості працювати й позики для допомогти студентам в одержанні освіти й забезпеченні прожиткового мінімуму під час навчання в коледжі.

Важливо, що обсяг фінансової допомоги, на яку студент міг претендувати, визначалася з урахуванням доходів родини й вартості навчання в коледжі, який обрав студент. Іншими словами, молода юдина з родини з низьким статком могла одержувати 2 000 доларів, щоб відвідувати громадський навчальний заклад (університет штату), а 10 000 доларів, щоб навчатися в приватному навчальному закладі. Мета цього заходу полягала в тім, щоб «зрівноважити» поле діяльності між громадським і приватним навчальним закладом і надати кожному студенту можливість набувати освіту, зокрема й у коледжі, який він обрав. Відповідно до додаткових законів, прийнятих наприкінці 60-х і 70-х років минулого століття, будь-якому коледжу, що одержував дотації американського уряду, заборонялося чинити яку-небудь дискримінацію на основі расової приналежності, статі, релігії, походження або фізичних вад.

Доповнення, прийняті в 1972 році, стали ще одним кроком уперед і особливою віхою в американській системі вищої освіти. В них констатовалося, що фінансову допомогу буде отримувати студент, а не навчальний заклад. Фактично всі коледжі, державні чи приватні мали боротися за залучення абітурієнтів.

Була надія, що новий «ринок» залучення студентів у сферу вищої освіти змусить коледжі приділяти більше уваги потребам студентів. При тривалому зростанні чисельності студентів у 70-і роки вплив цих доповнень був спочатку незначним. Але у 80-і роки, коли кількість молоді університетського віку стала зменшуватись (початок періоду, що пішов за «вибухом народжуваності»), всі типи коледжів змушені були вчитися тому, як позиціонувати (рекламувати) себе на ринку щоб зберегти чисельність студентів. У наступні роки гарні учні стали одержувати буквально сотні пропозицій з різних коледжів коли починався сезони набору, й навіть раніше.

Згодом «ринок» вищих навчальних закладів змінився. Відносно невелика кількість престижних університетів і коледжів, багато з яких є приватними навчальними закладами, зайняли основні ніші й приймали до себе на навчання невелику частину (10–20%) здібних абітурієнтів, які подавали туди документи. Іншим показником виниклого розшарування

служував той факт, що тоді близько 80% усіх студентів – представники національних меншин у країні, що одержали 1200 балів і вище (з можливих 1600) на тестах при прийомі до вищого навчального закладу, – вчиться у 30 кращих коледжах США. А на протилежному боці цього спектру з'явилася велика кількість активних і заповзятих університетів з низькою платою за навчання і практично необмеженим прийомом. Найновіший з них – університет Фінікса (штат Арізона) – нараховував величезну кількість студентів – 40 000, що навчалися в двох десятках містечок, розкиданих на американському заході.

Для іноземців основною рисою американської вищої освіти служував рівень її зорієнтованості на ринок і незалежності від централізованого управління. І справді, всі навчальні заклади, великі й дрібні, державні й приватні, вели конкурентну боротьбу один з одним за викладачів і адміністраторів, за одержання фінансування (грантів) на дослідження від різних організацій і фондів, бюджетні асигнування і пожертвування від випускників, і в цілому за суспільне схвалення і визнання. Крім того спортивні команди більш великих навчальних закладів брали участь у широко освітлюваних змаганнях.

У той же час американські навчальні заклади динамічно реагували на економічні й соціальні зміни, принаймні ті, котрі відбивалися на ринках праці. Навіть за відсутності централізованого управління у сфері підготовки робочої сили, попит на поповнення таких фахівців, як інженери, лікарі й викладачі досить гарно збалансований. До недоліків багато з оглядачів і дослідників відносять те, що підвищена турбота про студентів не призвела до істотного підвищення якості університетської освіти на початковому рівні, тобто підготовки бакалаврів. І ринки праці не завжди винагороджували зусилля коледжів, що прагнули прищепити студентам фундаментальні цінності, пропонуючи широкі навчальні плани або вивчення іноземних мов.

Проте, система освіти досягла вражаючих успіхів. І якщо однією з основних цілей було надання рівного доступу до освіти, то цю мету було досягнуто. Частка жінок серед студентів, що в 1950 році складала одну четверту частину, зросла тоді до 55%. Частка афро-американців (10%), американців латинського походження (7%), американців азіатського походження (6%) і американців індійського походження (1%) серед студентів фактично відповідали їх процентному співвідношенню у загальному населенні країни. В цілому, 77% усіх 18-літніх людей закінчували середню школу й дві третини з цієї групи вступали до коледжів.

У той же час мільйони дорослих людей продовжували навчання без відриву від виробництва, а їхня чисельність досягла понад 40% контингенту учнів у двох- і чотирирічних громадських навчальних закладах – від 25 до 30 років. Почасти завдяки організації освітніх програм, що давали можливість тридцятирічним і сорокалітнім людям завершити вищу освіту, близько чверті дорослого населення США отримали диплом про закінчення коледжу.

Іноземці, що відвідували Америку, відзначали ще кілька особливостей у системі вищої освіти США. Одна з них – це масштаб і вартість освіти. В 3700 вищих навчальних закладах вчилася 15 млн. осіб. При цьому в них могло навчатися від кількох сотень студентів до 50 000, як наприклад, у штатних університетах в Огайо й Мінесоті. Загальні витрати на освіту перевищували на той час 200 млрд. доларів на рік, що складало величезну частку – 2,4% ВВП, у порівнянні, наприклад, з 0,9% у Великобританії. Приблизно половину з 200 млрд. доларів складали державні асигнування, а друга половина надходила від плати за навчання, продажу послуг, пожертвувань і добровільних внесків (тільки в 1995–1996 роках ця остання категорія склала 14 млрд. доларів). Щорічний бюджет великого університету з дослідницькою базою (разом з лікарнею, де проводиться стажування студентів) складала 2,5 млрд. доларів, у ньому навчалася 35 000 студентів, працювало 4 000 викладачів, 10 000 обслуговуючого персоналу. Такий університет одержував щорічно 150 млн. доларів приватних пожертвувань, а його фонди досягали 1 млрд. доларів. У середньому плата за навчання в штатному чотирирічному коледжі складала 3 000 доларів у рік, а в приватному коледжі 13 000 доларів у рік, при цьому половина студентів, і в тому, і в тому випадку, одержували фінансову підтримку.

Багатьох іноземців дивувала величезна різниця у вартості навчання між штатними й незалежними вищими начальними закладами. Завжди виникало питання про те, як можуть

вижити більш «дорогі» приватні коледжі. Різниця в платі за навчання виникала, безумовно, через те, що приватні коледжі не мали прямої державної підтримки. Однак для студента з родини із середнім чи низьким статком різниця в оплаті за навчання могла взагалі зникнути, завдяки одержанню фінансової допомоги (можливо, за рахунок більш великого займу, що повинен бути виплачений по закінченню навчання). І все-таки, вигоди громадської вищої освіти та її практично повсюдна доступність привели до того, що основний приріст чисельності студентів у останні десятиліття минулого століття спостерігався саме в громадських навчальних закладах. Якщо в 1945 році в громадських навчальних закладах навчалася половина всіх студентів, то на той час тут училося 78%.

Знову ж таки виникало питання про те, чи приречений приватний сектор. Звичайно ні. Приватні коледжі процвітали, пропонуючи свої особливі навчальні плани, більш привабливу обстановку в університетських містечках і (часто) престиж дипломів, які вони видавали. Багато хто з них залишався вірним своїм традиціям, релігійним чи етнічним. Приватна вища освіта ставала більш досконалою і орієнтованою на сучасні цінності, слугувала своєрідним творчим балансом для контрольованої штатами вищої освіти.

І ще одна незвичайна риса американського коледжу, як приватного, так і громадського, – у характері набору дисциплін, які студент повинен скласти, щоб одержати ступінь бакалавра. Протягом чотирьох років навчання середній студент присвячував близько однієї третини всього часу вивченню «спеціальних» дисциплін (економіка, фізика, бізнес і т.д.); одну третину – вивченню допоміжних дисциплін і дисциплін на вибір і одну третину загальній освіті, яку він одержував протягом перших двох років навчання. Включення до програми підготовки загальноосвітніх курсів впливало з історично сформованого зобов'язання університетів готувати випускників, що отримують всебічну освіту, розбираються в науці, філософії і мистецтві, знають принципи демократії і вміють писати, знаходити й використовувати інформацію, критично мислити й працювати з іншими людьми [8].

Оскільки велика частина загальноосвітніх програм коледжу є обов'язковою для студента, неминуче виникає питання про їх цінність. Різні факультети піднімали питання з приводу того, що варто вивчати й чому варто навчати. Деякі з них виступали за канон західної класики, а інші наполягали на включенні тем і дисциплін, узятих з різних культур. І разом з тим, при великому припливі до коледжу нових, і часто менш підготовлених абітурієнтів і підвищеної орієнтації студентів на одержання роботи, навчальним закладам ставало все важче й важче зберігати ентузіазм студентів (а іноді й викладачів) до вивчення великої кількості загальноосвітніх дисциплін. У зв'язку з цим використовувались різні нові методи в навчанні, навчальних планах і технічних засобах, щоб залучити студентів і допомогти їм досягти успіхів.

Згідно зі статистичними даними в той час американські вищі навчальні заклади видали 540 000 дипломів молодшого фахівця (дворічні коледжі), 1,1 млн. дипломів бакалавра (4 роки навчання), 400 000 дипломів магістра, 76 000 спеціалізованих дипломів (з права, медицини й у інших галузях) і 45 000 дипломів доктора наук. Серед докторів наук превальювали фахівці з фізики й біології, математики й інженерного мистецтва, в головних університетах Америки до 50% кандидатів на цей ступінь. – громадяни інших країн [9]. Спостерігалось також значне зростання кількості кандидатів на ступінь магістра в галузі бізнесу, освіти й охорони здоров'я.

У всіх сферах вищої освіти 90-х років минулого століття відбувся бурхливий розвиток інформаційних технологій. Більшість університетських містечок і цілі системи вищої освіти штатів були «підключені до мережі». Значна кількість бібліотек стала працювати в режимі «онлайн». Витрати на технічні засоби навчання у 80-і роки минулого століття склали 16 млрд. доларів і очікувалось, що протягом того десятиліття їх обсяг мав подвоїтись. І викладач тепер мав свій власний комп'ютер (а часто й сторінку в інтернеті); у 35% курсів професора й студенти спілкувались за допомогою електронної пошти (через комп'ютер). При цьому ретельно досліджувався вплив цього процесу на методи викладання і на характер роботи студентів і викладачів у цілому.

Ця технологічна революція забезпечила можливість ще одного процесу – росту заочної освіти: 90% усіх американських навчальних закладів з числом студентів 10 000 і

більше пропонували в той час навчальні курси в режимі «онлайн». У режимі «онлайн» почав працювати цілий ряд нових «віртуальних» університетів, а найвідоміший з них університет Вестерн Говернорс (Western Governors University) почав свою роботу з січня 1998 року в 11 штатах. Техніка, що трансформувала класні кімнати, очевидно почала змінювати й систему вищої освіти.

Загалом, аналізуючи систему вищої освіти Сполучених штатів Америки, ми можемо зробити наступні висновки:

– така система більш ефективна ніж нинішня система вищої освіти в Україні через те, що більшість університетів України належать до державної власності, а тому не мають власної фінансової бази, оскільки всі зароблені університетом кошти перераховуються державі, а вже вона фінансує заклади вищої освіти з державного бюджету. Отже, як такої матеріальної зацікавленості в покращенні навчання ні в керівника закладу, ні у викладацького складу немає, бо через збільшення студентів зарплата не зростає. Саме тому вищим навчальним закладам практично немає сенсу боротися за абітурієнтів, саме тому між ними майже немає конкуренції;

– на відміну від української системи вищої освіти в Сполучених Штатах Америки вона не така еkleктична: американський студент точно знає, для чого він прийшов у цей вищий навчальний заклад, яку освіту він хоче здобути, а на які часу не вистачає; професійна спрямованість у ньому чітко виявлялася, чого не можна знайти в наших інститутах і університетах, де студент має обов'язково вивчати до десятка (як мінімум) непотрібних (щодо спеціальності) дисциплін, які, найімовірніше, ніколи не знадобляться йому не тільки в роботі, але й у подальшому житті; при цьому ці курси забирають час, який можна було б використати для поглибленого вивчення необхідних дисциплін;

На нашу думку, незважаючи на деякі недоліки системи вищої освіти в США у порівнянні з українською вона є більш досконалою, що певним чином можна пояснити саме особливостями розвитку системи вищої освіти Сполучених Штатів. Україні не завадило б дещо «запозичити» в них, звісно попередньо пристосувавши ці зміни до умов нашого сьогодення.

Список використаної літератури

1. Луначек В.Е. Развитие системы высшего образования в США в условиях децентрализации власти / В.Е. Луначек // Проблемы современной педагогической науки. Серия: Педагогика и психология. Сборник статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2009. – Вип. 21. – Ч.5. – С. 34–46.
2. Стойка О.Я. Деякі особливості розвитку системи вищої освіти в США і професійної підготовки фахівців / О.Я. Стойка // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – 2013. – Вип. 27. – С. 199–201.
3. Гатто Дж.Т. Прихована історія американської освіти / Дж.Т. Гатто. – Львів, 2016. – 448 с.
4. Джейнс В. Історія американської освіти: школа, суспільство і загальний добробут [Електронний ресурс] / В. Джейнс. – 2006. – 579 с. – Режим доступу : <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/HistoryAmerEdu.pdf>.
5. Гончаров Л.Н. Школа и педагогика США до II Мировой войны / Л.Н. Гончаров. – М., 1972. – 268 с.
6. Бокова Т.Н. Влияние реформ на систему образования в США в XX веке / Т.Н. Бокова // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2014. – №1(86). – С. 92–96.
7. Марцинкевич В.И. Образование в США: экономическое значение и эффективность / В.И. Марцинкевич. – М., 1967. – 200 с.
8. Михайлова Я.Ю. Формирование системы высшего образования США / Я.Ю. Михайлова // Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке. – 2010. – № 1. – С. 95–99.
9. Ткачук Т. Американська школа: свобода і порядок [Електронний ресурс] / Т. Ткачук // Освітня політика: портал громадських ініціатив. – Режим доступу : <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/384-amerikanska-shkola-svoboda-i-poryadok>.

References

1. Lunyachek, V.E. (2009). The development of higher education in the United States in terms of decentralization. *Problems of modern teacher education. Series: Pedagogy and Psychology. Collection of articles. Yalta, 21, Part 5, 34–46.* (in Ukr.).
2. Stoika, O.Y. (2013). Some features of the development of higher education in the US and vocational training. *Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University. A series of Pedagogy, Social Work, 27, 199–201.* (in Ukr.).
3. Gatto, J.T. (2016). *The hidden history of American education.* Lviv. (in Ukr.).

4. Jaynes, W. (2006). *History of American education: school, society and general welfare*. Wilsoncenter.org. Retrieved 31 January 2017, from <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/HistoryAmerEdu.pdf>. (in Ukr.).
5. Goncharov, L.N. (1972). *School of Pedagogy and the United States before World War II*. Moscow. (in Rus.).
6. Bokova, T.N. (2014). The impact of reforms on the US system of education in the XX century. *News of Volgograd State Pedagogical University, 1 (86)*, 92–96. (in Rus.).
7. Marcinkiewicz, V.I. (1967). *Education in the United States: the economic value and efficiency*. Moscow. (in Rus.).
8. Mihaylova, Y.Yu. (2010). The developing factors of the USA educational system. *Humanities Research in the Russian Far East, 1*, 95–99. (in Rus.).
9. Tkachuk, T. (2017). *American School: freedom and order*. Education-ua.org. Retrieved 31 January 2017, from <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/384-amerikanska-shkola-svoboda-i-poryadok>. (in Ukr.).

KOROL Valentina,

Ph.D in Pedagogy, professor, professor of High School Pedagogy and Educational Management Department, Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: val-korol@mail.ru

**DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN THE UNITED STATES
IN THE LAST CENTURY**

***Abstract.** The article deals with analysis of the development of high school of the USA in the last century. It is important to stress that its development was influenced by some events. It is important to be noted as well, that the system of private educational institutions came into being earlier than state system and that it is decentralized. Every state had its own state colleges, universities and that they were financed from different sources, considerable part of which were grants of private personalities, graduating students and state-sponsors. During last century quantity of students was very fluctuated, but the tendency of their quantity was observed. Accounting increasing of students' quantity high educational institutions had to correct their plans, accounting economical, technical changes in the country and changes in political situation their programs were went through again as well. Ukraine has to study docvid of foreign countries to use it here, but after adapting to its needs.*

***Key words.** USA; high school; private educational institution; state system; decentralized system; private personality; graduating student; to correct plans.*

*Одержано редакцією 28.01.2017
Прийнято до публікації 30.01.2017*